

PROLOG

aneb Osobní doznání

Dne 10. března 1948 byl v časných ranních hodinách nalezen mrtev pod okny svého bytu v Černínském paláci v Praze ministr zahraničních věcí ČSR Jan Masaryk.

Byl jsem tehdy jako oktáván předsedou studentské samosprávy jednoho reálného gymnázia v Čechách; navrhl jsem, aby se náš ústav přejmenoval na RG Jana Masaryka. Studenti souhlasili a během několika málo dní jsme se vypravili – tříčlenná delegace – do Prahy na ministerstvo školství. Přijali nás tady s úžasem i rozpaky, měli jiné starosti a my přicházeli s takovou žádostí... Ale neodmítli, ano, projednáme to... Vydali jsme se ještě na filozofickou fakultu, abychom tady poprosili tehdejšího děkana J. B. Kozáka o přímmluvu. Už se nepamatují, koho z nás to napadlo, a dodnes se divím, že proslulý filozof přijal venkovské studentíky. Zapadli jsme do kožených klubovek děkanské místnosti, za okny se dívalo jarní panoráma Hradčan. Profesor Kozák byl nezvykle vážný, mlčky si nás prohlížel, jako kdybychom přicházeli z jiného světa. Přímmluvit se? otázal se s mírným údivem. Mlčel, my se báli hlesnout, pak prohodil: – Krysy vylézají z děr...

Tu větu nezapomenu, překvapila mě tehdy z jeho úst, mnohokrát jsem si na ni později vzpomněl.

Vrátili jsme se do našeho venkovského města málem jako vítězové, na všechny zvědavé dotazy jsme nadšeně i trpělivě odpovídali, ano, slíbil

nám, že naši žádost určitě projednají, vypadá to nadějně... Za nějaký týden se začalo ve škole vyšetřovat, kdože celou věc spískal. Západní novinářka Claire Sterlingová, která o Masarykově smrti napsala později vzrušující knihu, poznamenala: „Ať už zemřel jakkoliv, muselo se na něho zapomenout. Nebyl ještě ani uložen do hrobu, a už se rozjela obrovská a složitá mašinerie, aby smazala každou jeho stopu...“

Poznal jsem to na vlastní kůži. Na jaře 1948 i v roce 1972, kdy Státní bezpečnost prošetřovala můj vztah k této tematice. Tenkrát v dubnu a květnu 1948 jsem poprvé pochopil, co je napětí: maturita se blížila, po straně jsem slyšel hlasy, že mě k ní ani nepustí. Vždyť kromě „causa Masaryk“ jsem byl ještě v mládeži národně socialistické, a to všechno sečteno a podtrženo nevypadalo pro devatenáctiletého mladíčka příliš nadějně. Stříbrný vítr jaksi ztrácel na své intenzitě, mizel v dáli, maturitu jsem sice udělal, ale doporučení na fakultu mi nedali.

Život není sentimentální, koho by zajímalo, že jeden čerstvý a dychtivý maturant neví kudy kam, vždyť stovky lidí prchají za hranice, někteří jsou zatýkáni, dr. Beneš umírá a většina národa truchlí, neboť cítí, že se žene vichřice.

Mnozí kamarádi začali na podzim 1948 studovat na vysoké a já posléze skončil jako dělník-brigádník v kladenských hutích. U ingotů sálalo peklo, v místní šamotce měl člověk rozdrásané ruce. Připadal jsem si neskutečně jako jeden ze „skřivánků na niti“. Groteskní, tragicko-groteskní svět. Vydržet, to slovo jsem si opakoval.

V létě 1949 jsem si podal opět žádost na fakultu. Pro jistotu na jinou než vloni, doporučení mi dali z mého pracoviště, kladenské Poldovky.

Co je Osud? Maminka byla od zatčení a popravy otce za heydrichiády ochrnutá na půl těla; léčila se na náklady ministerstva národní obrany od května 1945 každoročně v lázních. V červnu a červenci 1949 prožila pár týdnů v Darkově. Posadili ji – náhodou, takový je život – ke stolu s Fráňou Zemínovou, do „vítězného února 48“ poslankyní čs. parlamentu. Slovo dalo slovo, v lázních se vzpomíná, v lázních se hovoří o dětech, o zdraví, o plánech, pošlete někdy Mirka za mnou, řekla Zemínová mamince.

– Pošlu.

Když se vrátila z Darkova, přivezla i vizitky poslankyně Fránie Zemínové. Na jedné vidím datum 2. července 1949, na druhé je inkoustovou

tužkou pod jménem Zemínová její rukou poznamenáno „Praha XII., Na Folimance č. 13 mezípatro“. Když vizitku obrátím, text pokračuje: „Z Tylova náměstí dolů na Bělehrad. ul. k Botiči.“

I slepý by trefil.

Nebyl jsem slepý, tím spíš jsem byt našel. Neuvědomil jsem si, je-li hlídán, nenapadlo mě to. Mladý člověk je naivní, seděl jsem proti slavné poslankyni, nábožně naslouchal jejímu trochu chraptivému hlasu. Chvilí se hovořilo o situaci, v níž se nalézá česká země, chvílemi se mě vyptávala. Poslušně jsem odpovídal, ano, proč bych tam či onam nezašel a nedoručil nějaký její dopis, to je přece hračka...

– Ty tady v Praze bydlíš v podnájmu. Je bytná spolehlivá?

Ta otázka mě na moment zarazila, naznačila mnohé. Zemínová patřila k nejstarším a nejpobulárnějším politickým pracovnícům v Čechách, celou první republiku poslancovala, i před první světovou válkou byla činná... Sympatický hlas hovořil, vyprávěl, šeptal, chceš přece, aby komunistický režim co nejdříve padl? Tady máš první adresu, na kterou se rozjedeš...

Bylo mně dvacet let a pár měsíců, z fakulty přišlo sdělení, že jsem přijat, měl bych sekat dobrotu, vzpomínka na práci v hutích byla úděsná, někdy se dělaly šestnáctky, zkuste házet lopatou šestnáct hodin. Nebo být do půl těla svlečený u ingotů. Či vyprazdňovat pec na šamotce...

– Ano, pojedou.

A jel jsem. Tam či onam. Vozil dopisy, vzkazy. Začaly přednášky, občas jsem chyběl. Cestu na Folimanku jsem znal se zavřenýma očima. I prosté zařízení toho bytu, nic moc, vždycky jsem si myslel, že poslanec je bohatý člověk.

– Tady máš jednu adresu do Opavy.

Jel jsem.

V listopadu 1949 jsem opět vyrazil na Folimanku. Povědět, jak jsem pořídil. Deštivý den, protějščí stromy dávno ztratily listí, světla lamp se klátila, zítra máme zajímavou přednášku o literatuře, nesmím chybět. Zvoním v mezaninu, táhle a krátce, jak je domluveno. Nikdo neotvírá. Byt mlčí. To není možné. Znovu zvoním, táhle a krátce. Někde se něco hnulo, ne, to je v přízemí či suterénu. Kdosi se objevuje na schodech a tiše mně říká, pane, poslankyni Zemínovou zatkli, měl byste odejít...

Stál jsem jako solný sloup.

– Běžte raději.

Chtěl bych se ptát, ale postava už rychle odchází, ztrácí se dole ve tmě, a já ještě váhám u těch dveří, které jsem tak dobře znal.

Ano, co je to za Osud...

Hlava je zmatená, plná chaosu. Ve svém podnájmu cosi vykládám bytné, kdyby pro mne přišli a já nebyl doma, dejte do záchodového okénka ten velký sádelňák ze spíže. Když půjdu od elektriky, vždycky se podívám, je-li okénko prázdné... Můj kamarád-spolubydlící Jiří Doležal, který studuje češtinu a historii na pedagogické fakultě, o všem ví, i on až bude přicházet od elektriky podle vršovického kostela svatého Václava, pohlédne do záchodového okna.

Bytná je přemýšlivá hlava: Mládenci, kdyby se tu objevila Bezpečnost v noci, dlouho bych neotvírala. Na záchod položím prádelní šňůru, když ji dáte dvojitě, nebyl by tak velký problém spustit se po ní dolů...

Kolik týdnů trval strach?

Na jaře 1950 začal proces s vedením „záškodnického spiknutí proti republice“, oficiálně se říkalo Horáková a společníci... Četl jsem zděšeně zprávy soudního projednávání, denně je přinášely všechny noviny. Jako čtvrtý člen „spiknutí!“ byla uvedena Františka Zemínová, narozená 15. srpna 1892 v Dolních Chvatlinách, okres Kolín, redaktorka a bývala poslankyně, posledně bytem Praha XII., Na Folimance 13, t. č. ve vazbě Státního soudu v Praze.

Když jsem doslabikoval tuhle pasáž, uvědomil jsem si, že moje maminka se narodila 14. srpna... Třeba i o tom si vyprávěly u darkovského stolu.

Mrazilo mě.

Kolik měsíců trval ten můj strach?

Fráňa Zemínová byla odsouzena „k trestu těžkého žaláře na dobu 20 (dvaceti) roků, zostřenému půlletně jedním tvrdým ložem“, a to se obvykle v jejím věku nepřechká... Měla však pevný kořínek. Od mládí se s ní život nemazlil, teď vydržela všechna strádání i ponižování. Neudolali ji.

V roce 1960 byla podmínečně propuštěna, za dva roky nato – 29. září 1962 – zemřela.

Česká země dál živořila. Už dávno nešlo o Fráňu Zemínovou, strach vládl, strach diktoval. Zavrtával se do většiny poctivých lidí. Některé

zlomil a zahnal do náruče režimu. Mnozí vzdorovali. Jiné ovládla lhostejnost... Další kličkovali.

Dne 10. března 1948 byl v časných ranních hodinách nalezen mrtev pod okny svého bytu v Černínském paláci v Praze ministr zahraničních věcí ČSR Jan Masaryk.

Dne 10. března 1948 se vzdala svého poslaneckého mandátu na protest proti stávajícímu násilí dr. Milada Horáková.

Jedna ze statečných.

Vyprávějme – střízlivě a objektivně – o jejím osudu a smrti.

I. DÍL

1 DO MNICHOVSKÉHO DIKTÁTU

V úterý 27. června 1950 zasedala vláda, byl všední den, oblačno, slabý jihozápadní vítr nebo klid. Odpoledne teplota 23 stupňů, ranní 10 až 12 stupňů.

Kolik stupňů bylo v 5.32 ráno?

Kolik v 5.43 hodin?

V té době ministr informací Václav Kopecký ještě spal, návrh pro zasedání vlády měl přece připraven už několik dní. Spal i prezident republiky Klement Gottwald, první „dělnický prezident“, jak hlásaly novinářské slogany; už dva roky stál v čele, státu, který se vydal rychlým tempem k socialismu... Není tomu dlouho, co poslal laskavý a soudružský dopis významnému českému básníkovi, který slavil padesátku; před lety se sice topil v bahně surrealistického paumění, ale teď už spořádaně a halasně opěvoval mír. V dopise stálo: „Vždyť teprve náš nový řád je tím hřejivým sluncem, v němž se může v plné mohutnosti rozvinout Tvůj velký radostný talent. Proto vzhůru k novým básnickým vítězstvím!“

Tak tedy hřejivé slunce.

Ve 4.30 ráno, když se čtyři odsouzení k trestu smrti připravovali k odchodu na pankrácký dvůr, bylo chladno. Malá skupinka prokurátorů, soudců a obhájců tam zimomřivě čekala, až se ve dveřích budovy objeví kněz s první obětí. Těžko předpokládat, že soudcové a prokurátoři měli v kapsách kabátů denní tisk. Když je sem svázeli za svítání úřední vozy, bylo na noviny ještě příliš brzo. Kdybychom však připustili, že některý z horlivců si přece opatřil Rudé právo, dočetl by se v něm kromě banálních titulků i zprávu mezinárodní důležitosti. Ty banality byly běžné. Všemi silami zabezpečit úspěšné zvládnutí žní! – Využit bohatých zkušeností pracujících k vytvoření dobrého vstřícného plánu – Přestavba strojů umožní zvýšit plán! – Pomocí úderných brigád zlepšíme pracoviště! – Agitační důvěrník diskutuje s dělníky – Radostný večer míru – píseň nám pomáhá stát se i žít!

Fráze, fráze, fráze... Co však nebylo frází, ale realitou tou nejrealnější, znělo jako věta oznamovací. Proamerická loutková vláda v Jižní Koreji zahájila ozbrojený útok proti Korejské lidové republice.

Tak tedy válka.

Ano, začala válka v Koreji. V dalších týdnech a měsících námět pro tisíce nabubřelých hesel, dneska však – nezapomeňme, že je časné úterý 27. června 1950 – především strohá oznámení. Podrobné pokyny „jak o tom psát“ ještě do redakcí nedošly, zato vnitropolitické zprávy přinášely detailní informace o události, která po letech bude mít z ostudy kabát. Na popud a z iniciativy hlásné trouby režimu Václava Kopeckého byl ustaven „vládní výbor, který bude mít za úkol zajistit řádný postup prací spojených s postavením pomníku generalissimu Josefu Vissarionoviči Stalinovi...“

Na obzoru se začíná rýsovat – zatím jen v představách podlézavých tvůrců – nestvůrně kolosální Stalinův pomník. O generalissimu se pělý oslavné verše jakožto o největším bojovníku za mír. S tím souvisel i další příznačný titulek informující o aktivitě československé komunistické diplomacie. „Vystoupení poslanců Národního shromáždění z Meziparlamentní unie“, a jak se vysvětlovalo, „důvodem pro toto rozhodnutí je skutečnost, že Meziparlamentní unie neplní své mírové poslání...“

Takže o „mírové poslání“ tehdy běželo... Agitačním důvěrníkům, ministru informací i prezidentu, jenž se zaklíná, že „teprve náš nový řád je tím hřejivým sluncem“. Jistě i J. V. Stalin horoval ze všech sil pro mír, a proto dával likvidovat miliony těch, kteří s jeho politikou a metodami nesouhlasili.

I v Československu bylo „nutno zajišťovat pořádek“, a tak mohla ČTK onoho dne přinést tuto otřesnou a pro celý svět až neuvěřitelnou zprávu:

„Rozsudek Státního soudu v Praze z 8. června t. r. potvrzený rozsudkem Nejvyššího soudu z 24. června t. r., jímž byli Milada Horáková, Jan Buchal, Oldřich Pecl a Závaš Kalandra odsouzeni pro zločiny velezrady a vyzvědačství k trestu smrti, byl vykonán.“

Stručné sdělení.

Jen fakta.

Fakta? Copak ti čtyři spáchali zločin velezrady a vyzvědačství? V té zprávě je pravdivý pouze údaj o smrti. Rozhodlo se o ní už dávno před zahájením onoho procesu na nejvyšších místech komunistického režimu. Vše, co následovalo, bylo jen hrůzné divadlo, určené veřejnosti. Divadlo, jehož tragická pointa se znala předem. Divadlo, nabírající obrátky 22. května 1950, kdy státní prokurátor dr. Bohumír Ziegler zaslal Státnímu soudu k rukám předsedovi senátu – pod číslem jednacím Or I/VII 65/50, to celé lomeno 2, Obžalobu, v níž Státní prokuratura v Praze žaluje třináct (13) osob různého politického smýšlení „pro trestnou činnost, v žalobě dolíčenou“. V čele „JUDr. Miladu Horákovou, rozenou Královou, nar. 25. 12. 1901 v Praze, úřednici a bývalou poslankyni, posledně bytem Praha XVI., Zapova 3, t. č. ve vazbě Státního soudu v Praze...“

Ano, budeme o tom podrobně vyprávět.

Dne 8. června byl vynesena rozsudek, v němž podle § 1 odst. 3 zák. č. 231/48 Sb. se zřetelem na ustanovení § 34 tr. z. byli odsouzeni

- „1. JUDr. Milada Horáková k trestu smrti,
2. Jan Buchal k trestu smrti,
3. JUDr. Oldřich Pecl k trestu smrti,
4. Závaš Kalandra k trestu smrti...“

Co následovalo?

Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. června 1950 sp. zn. To 463/50 byla zamítnuta odvolání těchto obviněných. Předsedal dr. St. Bartoš, přisedící Fr. Meduna, vedoucí komb. ONV, J. Pikhart, předseda JNV, krajský sekretář Křepela, pplk. dr. Vydra, plk. dr. Leifer, zapisovatel dr. Štěpánek, za generální prokuraturu náměstek dr. Aleš.

Na řadu přišly žádosti o milost; i jejich texty známe a jejich obsah charakterizuje každého z odsouzených.

Dochovalo se vyjádření tehdejšího ministra spravedlnosti dr. Štefana Raise, jakýsi rozklad plný dogmatických fráží určený Gottwaldovi. Ten ho přečetl a se zachvěním ruky podepsal.

Dochovaly se desítky telegramů z celého světa, které ho žádaly, aby byl milostivý...

Nebyl.

Dochoval se přípis z 24. června 1950 (pod číslem jednacím T390/50- III. 1, ref. dr. Putnik) sdělující: „Ministerstvo spravedlnosti oznamuje, že nebyla udělena milost, a požaduje, aby bylo postupováno podle zákona.“

Dne 26. června obdrželi právní zástupci odsouzených k trestu smrti vyrozumění, že o 19. hodině mohou promluvit se svými klienty.

Popravy určeny na 27. červen 1950.

Jeden z odsouzených na doživotí, poslanec František Přeučil, žádal v roce 1968 o zrušení rozsudku a rehabilitaci. Při té příležitosti získal – jednal o své věci na mnoha úředních, soudních místech – záznam, v němž se praví:

„V úterý 27. června 1950 byly vykonány popravy, u nichž byli předseda senátu dr. Karel Trudák, dále soudce z povolání dr. Otakar Matoušek, dr. Kůrka (?), jako zapisovatel JUDr. Karmazín, prokurátorka Ludmila Brožová a záznam nečitelný (šlo pravděpodobně o druhého tzv. dělnického prokurátora Havelku – pozn. M. I.), soudní lékař MUDr. Grünwald, právní zástupce odsouzených Vladislav Martin, JUDr. Jiří Vízek a JUDr. Richard Neumann.“

<i>Jméno:</i>	Kalandra	Pecl	Buchal	Horáková
<i>Výkon:</i>	4.36 4.40	4.52 4.55	5.15 5.18	5.32 5.35
<i>Smrt:</i>	4.49	5.04	5.27	5.43.“

Poslední slova popravených. „Kalandra – nic. Pecl – nic. Buchal. ‚Ať žije svobodné Masarykovo a Benešovo Československo!‘

Horáková: ‚Padám, padám, tento boj jsem prohrála, odcházím čestně. Miluji tuto zem, miluji tento lid, buďte mu blahobyt. Odcházím bez nenávisti k vám. Přeji vám to, přeji vám to.‘

Těla dopravena do Patologického ústavu v Praze. Pokud jde o kremaci, dány směrnice příbuzným.

Pohřební služba města Prahy: Kremace Horákové 1. 7. 1950 v 6.30 hodin po rozloučení v kobkách, bez výstavy, za účasti nejbližších příbuzných a asistence SNB.

Kremace 6. 7. 1950. Závěš Kalandra... 6.30 h ...

dr. O. Pecl... 7.00 h za účasti nejbližších příbuzných.

Urny nesmějí být přemístěny ani vydány.“

Začátkem šedesátých let jsem sbíral materiály ke knize o atentátu na Reinharda Heydricha, v prvních vydáních vyšla pod názvem Nejen černé uniformy, od čtvrtého vydání jsem titul na radu zkušeného Františka Gela pozměnil na prostý Atentát na Reinharda Heydricha. Kompozice knihy měla poněkud zvláštní charakter: střídaly se monology přeživších účastníků a pamětníků... Šlo o to je objevit, nalézt. Druhá fáze: vyzpovídat. Třetí: napsat jejich monolog a dát jim ho schválit.

Složitými cestami jsem se dostal k Tereze Kasprové. Její manžel, československý důstojník, byl pro ilegální činnost v první fázi okupace popraven. Paní Tereza, ušlechtilá žena, se pak vydala jeho cestou: za heydrichiády ukřívávala jednoho z parašutistů, npor. Adolfa Opálku. Zahynul 18. června 1942 v kryptě kostela v Resslově ulici, kam se uchýlilo sedm parašutistů majících podíl na atentátu. Opálka měl v okamžiku smrti na sobě ručně pletený svetr se zvláštním vzorem, který kdysi patřil Kasprovi; svetr vrátilo gestapo po Kasprově popravě jeho vdově a ta ho dala Opálkovi. Potom – když viděla v novinách fotografii mrtvého Opálky v manželově svetru – trnula hrůzou, uvědomí-li si někdo na gestapu, že tam onen svetr už jednou měli... Naštěstí nikoli, a tak se stalo, že paní Tereza přežila.

Sblížil jsem se s ní, sblížila se s ní i maminka, také vdova po popraveném důstojníkovi. Setkávaly se, vzpomínaly, hovořily. Tereza Kasprová se u nás občas objevila, popíjela se káva, mluvilo se o ledačems. Jednou i o tom, že se dobře znala s Miladou Horákovou.

– Vy, paní Terezo?

– A co je na tom divného? Poznaly jsme se v roce 1945 ve Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacistu, Milada tam fungovala. I já pracovala v tomhle Svazu... Také v Radě žen jsme se potkávaly.

To odpoledne u nás se pak hovořilo o celém procesu, paní Tereza vzpomínala, že její dcera a dcera Milady jsou přibližně stejně staré... Jak se chystaly do tanečních, jak se těžko sháněly – bylo po válce a textil se prodával jen na šatenky – šaty, úsměvné historky měly však tragický podtext: na konci vyprávění čekala smrt.

Vzpomněl jsem si na svou dávnou historii s Fráňou Zemínovou.

Strach, ano, ten strašný strach...

Někdy přijde nápad jako blesk, přehluší všechno ostatní: Takže vy znáte, paní Terezo, dceru Milady Horákové?

– Jistě.

Váhal jsem, nevěděl, jak to povědět. Stane se občas, že druhý vytuší, co chcete vyslovit. Nějaké neznámé vlny předají vaši žádost, sdělení, poselství. V mém případě šlo o prosbu. Paní Tereza se po-
usmála a zeptala se:

– Vy byste s ní chtěl hovořit? Přikývl jsem.

– Pracuje jako zubní instrumentářka, maturitu jí sice dovolili udělat, ale na vysokou už nesměla. Zeptám se, jak má služby...

Za nějaký čas paní Tereza telefonovala a sdělila, na kdy vyjednala návštěvu. Měl jsem trému i radost. Koupil jsem kytici, v určený den jsem stál s Terezou Kasprovou u dveří, kde bydlela Jana Horáková. Hezká mladá žena, slovanský typ... První slova, první věty, trochu rozpačité, jak to už bývá. Pak plynul hovor, témata se střídala, chtěl jsem se zeptat na její maminku, vyptávat se... Vždycky v rozhodující chvíli jsem ztratil odvalu. Ani o své příhodě s Fráňou Zemínovou, o tom, že dodnes mám kdesi ukryté některé dopisy této poslankyně, kterými mě instruovala, co dělat, jsem se nezmínil. Janě bylo ve chvíli, kdy Státní bezpečnost zatkla její matku, necelých šestnáct

let, narodila se koncem prosince roku 1933... Čas plynul, kávu jsme dávno dopili, díval jsem se do té příjemné tváře a nedokázal se na nic podstatného zeptat. Chtěl jsem přece položit tolik otázek, závažných i zcela prostých, chtěl jsem říci, že je třeba napsat knihu o morálním odkazu její matky. Že bych se o to chtěl pokusit... Že režim, v němž žijeme, není konečný. Ano, o tom jsme se všichni vzájemně ujišťovali, jenže – jak dlouho to ještě potrvá?

Za čas, v roce 1968, dostala Jana Horáková úřední povolení, že se může vystěhovat do USA za otcem, který emigroval v roce 1949.

Pražské jaro 1968 otevřelo dvířka naděje, třeba půjde zpracovat jak téma „Jan Masaryk“, tak i „Milada Horáková“... Zašel jsem na prokuraturu, za pamětníky. Vyhlíželo to nadějně, srdce zavaloval dobrý pocit. Národ se napřimoval.

Jedenadvacátý srpen 1968 zpřetrhal veškeré úmysly i snahy. Osvětlit monstrproces „s vedením záškodnického spiknutí proti republice“, v jehož čele stála JUDr. Milada Horáková, se stalo v normalizační době nebezpečnou chimérou. Archivy se uzavřely, ústa pamětníků oněměla. Dostal jsem se do slepé uličky, na generální prokuratuře všechno odsouvali do ztracena.

Znovu ta vtíravá a stále aktuální otázka: Na jak dlouho?

Život a smrt Milady Horákové, celý ten hrůzný, fantasmagorický proces, i tragický osud Fráni Zemínové nosil člověk v duši dál. Čas od času se téma samo připomnělo. Třeba maličností. Stačilo se posadit do studovny časopisů pražské Státní knihovny a tady listovat ve starých ročnících časopisů. Zničenonc objevíte na první straně Svobodného slova z 15. srpna 1947 její velkou fotografii. Mírně se usmívala, pod snímkem výrazný titul: 55 let Fráni Zemínové. O něco níž báseň a vedle dlouhý sloupec, pokračující ještě na další stránce, věčně nazvaný Politické průkopnicki dík. Autorka dr. Milada Horáková!

Ten úsměv jsem znal z doby, kdy jsem rozpačité sedával u konferenčního stolku v jejím bytě, měla laskavé oči a v nich starost o druhé... Text článku byl psán s úctou:

„Nebyla by úplná všechna slova uznání, všechna nejkrásnější přání, která proudí dnes poslankyni Fráně Zemínové, kdyby se nepřidala hrstička skromných květů, které s vděčností podává oslavenkyni naše ženské hnutí jako průkopnici a praktické uskutečňovatelce politických pozic žen... S několika vynikajícími ženskými pracovnicemi, v čele se ses. senátorkou Plamínkovou, bojuje v roce 1905 za volební právo žen. Od té doby plane pro politiku. Je vyloženě politickým typem. A ještě dříve, než bylo podle práva dovoleno ženám být členkami politických stran, sestra Fráňa Zemínová pracuje ve straně národních socialistů ‚ilegálně‘. Když pak Československá republika dává ženám občanskou rovnoprávnost, je povolána jako poslankyně do sboru nejvýznamnějšího, do revolučního Národního shromáždění. Téměř třicet let již poslancuje, mezi ženami je toho druhu jediná. Mezi muži má jen několik stejně dlouho pracujících kolegů. Je opravdu v našem státě ženou s největšími praktickými politickými zkušenostmi a s nejobsáhlejší politickou tradicí...“

V další části úvahy vzpomíná Horáková, jakou autoritu si získala Zemínová ve své straně; vzpomíná na její nevyčerpatelnou energii, na zápasy, které během své dlouhé politické cesty svedla o emancipaci:

„...Fráňa Zemínová představuje především bojovnici. Není lehké pro ženu s takovým jemným vláknem citu, jaké se skrývá v duši naší Fráni, ztvrdnout na bojovníka, který musí rány nejen přijímat, ale i dávat. Neobešlo se to ani tady bez osobních obětí. Ale přineslo to hodnoty.“

Přestal jsem číst.

Zaujalo mě věta o „jemném vlákně citu“; zaujalo mě, že právě to zdůrazňuje Horáková na Zemínové. Obě dávající veřejnému životu téměř vše, obě zalykající se společenskými povinnostmi a mnohdy urputnými zápasy, obě tak reálné a střízlivé, a náhle tři slova, která dosvědčují, jaké jsou ve skutečnosti jejich duše: neboť pisatelka – aby si uvědomila na druhé ženě „jemné vlákně citu“ – musela být sama taková... Uplyne něco přes dva roky a stanou se vězeňkyněmi, uplynou necelé tři roky a jedna z nich bude popravena, druhá s trestem dvaceti let poslána do žaláře.

Režim nemiloval jemná vlákna citu.

Nečekaně jsem obdržel dvě zprávy: že v Třebechovicích pod Orebem vlastní jedna rodina akvarelový obrázek podepsaný Milada Horáková... Druhá zvěst byla šokující: na tamějším evangelickém hřbitůvku se nachází hrob rodiny Horákových; jako jedno z jmen je prý na kamenné desce vytesáno MILADA HORÁKOVÁ.

Do severovýchodních Čech, do Třebechovic pod Orebem, není tak daleko.

Někdy zasáhne i náhoda. Pan učitel Faltejsek (v dobách normalizace vyhozený z místa z politických důvodů jako tisíce jiných) je dlouholetým členem divadelního spolku ochotníků právě zde, v Třebechovicích pod Orebem. Ti mají vznešené jméno: Symposion, to je duchovní hostina, říkával kdysi jeden ze zakladatelů, místní kulturní pracovník MUDr. Simon. Platilo to v antice, platí to stále. Po jedné zkoušce, když se napětí uvolnilo a hovořilo páté přes deváté, prohlásil kdosi, že ta naše minulost je stejně zvláštní, vedle hrdinů podvodníci, vedle myslitelů lidé se zakrvácenými rukama.

– Koho máte na mysli?

– Třeba Klementa Gottwalda...

Bylo to nečekané, všichni zmlkli, dívali se jeden po druhém, jako by hledali mezi sebou toho, kdo to sdělil na příslušných místech. Rázem zapomněli, že právě skončili divadelní zkoušku Symposionu, rázem nikdo nespěchal domů. Jak vypadá duchovní hostina? Mimovolně ztišili jaksi podvědomě hlasy. A padla otázka:

– Myslíš proces se Slánským, s jeho kamarádem?

– Už dřív si namočil prsty v krvi. Pamatujete na proces s generálem Píkou? Pověsili ho na Borech a byl nevinný, celou okupaci bojoval v zahraničí... A už před Píkou popravili dva mladé lidi, Choce a Šálka, že prý zastřelili majora Schramma, který se měl podílet na smrti Jana Masaryka. A pověšený byl i parašutista z druhé světové války, kpt. Nechanský, mimochodem Laušmanův zeť, a řada by mohla pokračovat. V roce 1950 došlo k procesu s dr. Miladou Horákovou a dalšími dvanácti lidmi, čtyři byli popraveni, mezi nimi i ona, kterou za války věznili Němci v koncentráku... To všechno Gottwald věděl, rozsudky schvaloval.